ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MICHAL BOBEK
της 10ης Ιανουαρίου 2017 [1]

Υπόθεση C-529/15

Gert Folk
κατά
Unabhängiger Verwaltungssenat für die Steiermark

[αίτηση του Verwaltungsgerichtshof (διοικητικού δικαστηρίου, Αυστρία)για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Οδηγία 2004/35/ΕΚ — Περιβαλλοντική ευθύνη — Λειτουργία υδροηλεκτρικού σταθμού — Αδειοδότηση και θέση σε λειτουργία πριν από την προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη — Χρονικό πεδίο εφαρμογής — Ορισμός της περιβαλλοντικής ζημίας των υδάτων — Εθνικός νόμος που εξαιρεί τη ζημία που καλύπτεται από άδεια — Εξαίρεση των δυσμενών συνεπειών στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ — Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα — Ενεργητική νομιμοποίηση για την κίνηση διαδικασιών προσφυγής — Πρόσωπα τα οποία επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν»

I – **Εισαγωγή**

1. Το 1998 χορηγήθηκε άδεια λειτουργίας υδροηλεκτρικού σταθμού στον ποταμό Mürz στην Αυστρία. Ο σταθμός αυτός λειτουργεί από το έτος 2002. Ο Dr. Folk (στο εξής: προσφεύγων) είναι κάτοχος δικαιωμάτων αλιείας στην έκταση κατάντη του ποταμού μετά τον σταθμό. Κατά τον προσφεύγοντα, η λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού προκαλεί σημαντικές και επαναλαμβανόμενες βραχυπρόθεσμες διακυμάνσεις της στάθμης των υδάτων. Κατ' αποτέλεσμα, ορισμένες κατακλυσμένες περιοχές ξεραίνονται γρήγορα. Αυτό οδηγεί σε διαχωρισμό του χώρου απορροής των υδάτων από τον ρου του ποταμού, καθιστώντας αδύνατο για τα μικρά και τα νεαρά ψάρια να ακολουθήσουν τον ρου του ποταμού. Τα ψάρια δεν επιβιώνουν.

2. Ο προσφεύγων υπέβαλε καταγγελία στις αρμόδιες αρχές. Πάντως, η καταγγελία του απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι η λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού καλύπτεται από άδεια λειτουργίας. Το αιτούν δικαστήριο –το Verwaltungsgerichtshof (διοικητικό δικαστήριο, Αυστρία)– θέτει σειρά προδικαστικών ερωτημάτων που αφορούν τρία ζητήματα. Το πρώτο ζήτημα αφορά το χρονικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/35/ΕΚ (οδηγίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης, στο εξής: ΟΠΕ) [2] . Το δεύτερο ζήτημα είναι αν ο ορισμός της περιβαλλοντικής ζημίας στον αυστριακό νόμο συνάδει με την ΟΠΕ, κατά το μέρος που, όσον αφορά τα ύδατα, εξαιρεί κάθε ζημία που «καλύπτεται από άδεια». Το εθνικό δικαστήριο ζητεί επίσης διευκρινίσεις σχετικά με τον ρόλο που το άρθρο 4, παράγραφος 7, της

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας (ΕΕ 2004, L 143, σ. 56), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2006/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006 (ΕΕ 2006, L 102, σ. 15), και την οδηγία 2009/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009 (ΕΕ 2009, L 140, σ. 114).

οδηγίας 2000/60/ΕΚ (οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, στο εξής: ΟΠΥ)[3] διαδραματίζει όσον αφορά τον ορισμό της «ζημίας των υδάτων» κατά την ΟΠΕ. Το τρίτο ζήτημα είναι αν εθνική διάταξη η οποία δεν επιτρέπει στους κατόχους δικαιωμάτων αλιείας να κινήσουν διαδικασία προσφυγής συνάδει με τις διατάξεις που διέπουν την πρόσβαση των ιδιωτών στη δικαιοσύνη σύμφωνα με την ΟΠΕ.

II – **Νομικό πλαίσιο**

Α– *Το δίκαιο της Ένωσης*

1. Η οδηγία περί περιβαλλοντικής ευθύνης

3. Το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ (όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης) διευκρινίζει ότι ως «περιβαλλοντική ζημία» νοείται η «ζημία των υδάτων, ήτοι οιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή/και ποσοτική κατάσταση, ή/και το οικολογικό δυναμικό, όπως ορίζει η οδηγία 2000/60/ΕΚ, των συγκεκριμένων υδάτων, εξαιρουμένων των δυσμενών επιπτώσεων στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7, της εν λόγω οδηγίας». Κατά το άρθρο 2, σημείο 5, της ίδιας οδηγίας, «ως “ύδατα” νοούνται όλα τα ύδατα που καλύπτονται από την οδηγία 2000/60/ΕΚ».

4. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ, το οποίο επιγράφεται «Αίτηση για ανάληψη δράσης», έχει ως εξής:

«Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

α) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία, ή

β) έχει επαρκές συμφέρον από τη λήψη περιβαλλοντικής απόφασης σχετικά με τη ζημία ή, εναλλακτικά,

γ) υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, όταν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

δικαιούται να υποβάλλει στην αρμόδια αρχή οιεσδήποτε παρατηρήσεις σχετικά με περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας ή με επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που έχουν υποπέσει στην αντίληψή του και έχει το δικαίωμα να καλεί την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση βάσει της παρούσας οδηγίας.

Οι έννοιες “επαρκές συμφέρον” και “προσβολή δικαιώματος” καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

[…]»

5. Το άρθρο 13 της ΟΠΕ, το οποίο αφορά τις «Διαδικασίες προσφυγής», ορίζει ότι:

«1. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, έχουν πρόσβαση σε δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο κρατικό όργανο αρμόδιο για τον έλεγχο, τόσο ως προς την διαδικασία όσο και ως προς την ουσία, της νομιμότητας των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

3 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσεως στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ 2000, L 327, σ. 1).

Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν διατάξεων εθνικού δικαίου οι οποίες ρυθμίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και εκείνων σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να εξαντλούνται οι διαδικασίες διοικητικής προσφυγής προτού ασκηθεί προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου.»

6. Το άρθρο 17 της ΟΠΕ, το οποίο επιγράφεται «Χρονικά όρια εφαρμογής», ορίζει ότι η εν λόγω οδηγία δεν εφαρμόζεται:

— σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα πριν από την ημερομηνία που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1,

— σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα μετά την ημερομηνία που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, εφόσον η ζημία οφείλεται σε συγκεκριμένη δραστηριότητα, η οποία πραγματοποιήθηκε και έληξε πριν από την ημερομηνία αυτή,

— σε ζημία, αν έχουν παρέλθει περισσότερο από 30 χρόνια αφότου έλαβε χώρα η εκπομπή, το γεγονός ή το ατύχημα που προκάλεσε τη ζημία.»

2. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα

7. Το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ ορίζει ότι τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την εν λόγω οδηγία εφόσον:

«– η αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης ή, κατά περίπτωση, καλού οικολογικού δυναμικού ή πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης ενός συστήματος επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων, οφείλεται σε νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων ή

– η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης

και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος·

β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία·

γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον ή/και τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και

δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδάτινων συστημάτων δεν μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.»

B– *Το αυστριακό δίκαιο*

8. Η ΟΠΕ μεταφέρθηκε στο αυστριακό δίκαιο, σε επίπεδο ομοσπονδιακής νομοθεσίας, με τον Bundes-Umwelthaftungsgesetz (ομοσπονδιακό νόμο για την περιβαλλοντική ευθύνη, στο εξής: B-UHG)[4]. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG, η έννοια της «περιβαλλοντικής ζημίας» περιλαμβάνει «οποιαδήποτε σημαντική ζημία των υδάτων, ήτοι οιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή ποσοτική κατάσταση ή το οικολογικό δυναμικό των συγκεκριμένων υδάτων, όπως ορίζει ο Wasserrechtsgesetz του 1959 (νόμος περί υδάτων, στο εξής: WRG[5]), […] και δεν καλύπτεται από άδεια χορηγηθείσα σύμφωνα με τον [WRG] […]».

9. Κατά το άρθρο 11 του B-UHG:

«1) Τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα των οποίων τα δικαιώματα ενδέχεται να προσβλήθηκαν από προκληθείσα περιβαλλοντική ζημία δύνανται, με γραπτή καταγγελία, να ζητήσουν από την τοπική διοικητική αρχή, εντός των ορίων αρμοδιότητας της οποίας επήλθε η προβαλλόμενη περιβαλλοντική ζημία, να αναλάβει δράση σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7, παράγραφος 2 […]

2) Ως δικαιώματα κατά την έννοια της παραγράφου 1, πρώτη περίοδος, νοούνται […]

2. όσον αφορά τα ύδατα: υφιστάμενα δικαιώματα κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του [WRG][…]».

III – **Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα**

10. Η εταιρία Wasserkraftanlagen Mürzzuschlag GmbH εκμεταλλεύεται υδροηλεκτρικό σταθμό στον ποταμό Mürz με χώρο εκτροπής 1 455 μέτρων. Ο προσφεύγων έχει δικαιώματα αλιείας σε αμφότερες τις όχθες του ποταμού σε έκταση που εκτείνεται κατάντη του φράγματος, σε μήκος 12 χλμ. περίπου.

11. Η άδεια για τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού είχε χορηγηθεί με απόφαση του Landeshauptmann von Steiermark (κυβερνήτη του ομοσπόνδου κράτους της Στυρίας, Αυστρία) το 1998. Ο υδροηλεκτρικός σταθμός λειτουργεί από το έτος 2002.

12. Στις 29 Σεπτεμβρίου 2009 ο προσφεύγων υπέβαλε στη Bezirkshauptmannschaft Mürzzuschlag (στο εξής: τοπική διοικητική αρχή του Mürzzuschlag, Αυστρία) περιβαλλοντική καταγγελία σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφεται στο άρθρο 11 του B-UHG. Προέβαλε ότι ο υδροηλεκτρικός σταθμός έχει προκαλέσει σημαντική περιβαλλοντική ζημία, η οποία έχει διαταράξει τη φυσική αναπαραγωγή των ιχθύων. Σοβαρές βραχυπρόθεσμες διακυμάνσεις της στάθμης των υδάτων έχουν ως αποτέλεσμα να ξεραίνονται γρήγορα κατακλυσμένες περιοχές, οπότε ο χώρος απορροής των υδάτων διαχωρίζεται από τον ρου του ποταμού. Αυτό καθιστά αδύνατο για τα μικρά και τα νεαρά ψάρια να ακολουθήσουν τον ρου του ποταμού. Το εν λόγω φαινόμενο προκαλεί κατ' επανάληψη τον θάνατο ιχθύων σε σχετικώς μεγάλα τμήματα του ποταμού. Ο προσφεύγων διατείνεται ότι αυτό οφείλεται, αφενός, στην έλλειψη παρακαμπτήριου αγωγού στον υδροηλεκτρικό σταθμό και, αφετέρου, στον τρόπο λειτουργίας του σταθμού αυτού.

13. Η τοπική διοικητική αρχή του Mürzzuschlag και, ακολούθως, το Unabhängiger Verwaltungssenat für die Steiermark (ανεξάρτητο διοικητικό όργανο του ομοσπόνδου κράτους της Στυρίας, Αυστρία) (στο εξής: UVS) απέρριψαν την καταγγελία του προσφεύγοντος. Η απόφαση του UVS της 15ης Μαΐου 2012 στηρίχθηκε κατ' ουσίαν στο γεγονός ότι ο κυβερνήτης του ομοσπόνδου κράτους της Στυρίας είχε χορηγήσει άδεια για τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού. Η εν λόγω

4 — *BGBl.* I, αριθ. 55/2009 της 19ης Ιουνίου 2009.

5 — *BGBl.* αριθ. 215/1959 της 16ης Οκτωβρίου 1959, όπως τροποποιήθηκε στη συνέχεια.

απόφαση του κυβερνήτη περιείχε επίσης πρόβλεψη για τις ποσότητες εναπομενόντων υδάτων. Επομένως, η προβαλλόμενη ζημία καλυπτόταν από άδεια που είχε χορηγηθεί δυνάμει του WRG. Ως εκ τούτου, δεν υφίστατο περιβαλλοντική ζημία σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG.

14. Ο προσφεύγων προσέβαλε την απόφαση του UVS ενώπιον του Verwaltungsgerichtshof (διοικητικού δικαστηρίου, Αυστρία), του αιτούντος δικαστηρίου. Ο προσφεύγων προβάλλει ότι ο B-UHG είναι ασύμβατος με την ΟΠΕ: δεν πρέπει να αποκλείεται η περιβαλλοντική ζημία σε κάθε περίπτωση χορηγήσεως άδειας δυνάμει του WRG.

15. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει η [ΟΠΕ] εφαρμογή και επί ζημιών που επήλθαν μεν ακόμη και μετά την ημερομηνία την οποία αναφέρει το άρθρο 19, παράγραφος 1, της [ΟΠΕ], πλην όμως προκλήθηκαν από εγκατάσταση (υδροηλεκτρική μονάδα) που αδειοδοτήθηκε και τέθηκε σε λειτουργία πριν από την εν λόγω ημερομηνία και καλύπτονται από άδεια χορηγηθείσα δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας περί υδάτων;

2) Αντιβαίνει στην [ΟΠΕ], και ιδίως στα άρθρα της 12 και 13, εθνική διάταξη η οποία δεν επιτρέπει στους κατόχους δικαιωμάτων αλιείας να κινήσουν διαδικασίες προσφυγής κατά την έννοια του άρθρου 13 της [ΟΠΕ] σχετικά με περιβαλλοντική ζημία, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της εν λόγω οδηγίας;

3) Αντιβαίνει στην [ΟΠΕ], και ιδίως στο άρθρο της 2, σημείο 1, στοιχείο β′, εθνική διάταξη η οποία εξαιρεί από την έννοια "περιβαλλοντική ζημία" οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή ποσοτική κατάσταση ή το οικολογικό δυναμικό των συγκεκριμένων υδάτων, αν η ζημία καλύπτεται από άδεια χορηγηθείσα σύμφωνα με εθνική νομοθετική διάταξη;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 3:

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η συνδρομή των κριτηρίων του άρθρου 4, παράγραφος 7, της [ΟΠΥ] (ή των εθνικών διατάξεων περί μεταφοράς του στην εσωτερική έννομη τάξη) δεν ελέγχθηκε στο πλαίσιο της χορηγήσεως άδειας κατ' εφαρμογήν της εθνικής νομοθεσίας, πρέπει να θεωρηθεί, προκειμένου να διαπιστωθεί αν συντρέχει περιβαλλοντική ζημία όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της [ΟΠΕ], ότι το άρθρο 4, παράγραφος 7, της [ΟΠΥ] έχει άμεση εφαρμογή και ότι πρέπει να εξετάζεται αν πληρούνται τα κριτήρια της εν λόγω διατάξεως;»

16. Ο προσφεύγων, η Αυστριακή Κυβέρνηση και η Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις. Ο προσφεύγων και η Επιτροπή έλαβαν μέρος στην επ' ακροατηρίου συζήτηση που πραγματοποιήθηκε στις 19 Οκτωβρίου 2016.

IV – **Νομική εκτίμηση**

17. Οι παρούσες προτάσεις έχουν την εξής διάρθρωση: πρώτον, θα εξετάσω το χρονικό πεδίο εφαρμογής της ΟΠΕ (Α). Δεύτερον, θα αναλύσω τα δύο ζητήματα που αφορούν τον ορισμό της «περιβαλλοντικής ζημίας». Θα εξετάσω ιδίως αν η εξαίρεση που προβλέπεται στην αυστριακή νομοθεσία η οποία αφορά τη ζημία που «καλύπτεται από άδεια» στοιχεί με τον ορισμό της ζημίας των υδάτων σύμφωνα με το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο β′, της ΟΠΕ (Β). Στη συνέχεια, θα ασχοληθώ με το ζήτημα σχετικά με την περιεχόμενη στον εν λόγω ορισμό εξαίρεση των «δυσμενών επιπτώσεων στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ» (Γ). Τέλος, θα εξετάσω το ζήτημα της ενεργητικής νομιμοποιήσεως των κατόχων δικαιωμάτων αλιείας (άρθρα 12 και 13 της ΟΠΕ) (Δ).

Α – *Πρώτο προδικαστικό ερώτημα – χρονική εφαρμογή της ΟΠΕ*

18. Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η ΟΠΕ έχει εφαρμογή επί ζημιών που επήλθαν *μετά* την ημερομηνία μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη, πλην όμως προκλήθηκαν από τη λειτουργία υδροηλεκτρικού σταθμού που αδειοδοτήθηκε και τέθηκε σε λειτουργία *πριν* από την εν λόγω ημερομηνία.

19. Τα κράτη μέλη έπρεπε να μεταφέρουν την ΟΠΕ στο εθνικό δίκαιο μέχρι τις 30 Απριλίου 2007 (άρθρο 19, παράγραφος 1, της ΟΠΕ). Σχετικά με την ημερομηνία αυτή προβλέπονται τρεις χρονικές βελτιώσεις, ή μάλλον εξαιρέσεις, οι οποίες προστέθηκαν με το άρθρο 17 της ΟΠΕ. Η εν προκειμένω κρίσιμη πρώτη περίπτωση του άρθρου 17 της ΟΠΕ ορίζει ότι η εν λόγω οδηγία δεν εφαρμόζεται σε «ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα πριν από την ημερομηνία που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1».

20. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η άδεια για τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού χορηγήθηκε το 1998 και αυτός λειτουργεί από το 2002. Αμφότερες οι εν λόγω ημερομηνίες είναι προγενέστερες της 30ής Απριλίου 2007. Πάντως, η ζημία φέρεται ότι επήλθε μετά την εν λόγω ημερομηνία. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν εν προκειμένω έχει εφαρμογή η πρώτη περίπτωση του άρθρου 17 της ΟΠΕ (που μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη με το άρθρο 18 του B-UHG). Έχει αμφιβολίες όσον αφορά την έννοια των όρων «γεγονός» ή «ατύχημα» σχετικά με τη ζημία που προκλήθηκε από τη λειτουργία ενός υδροηλεκτρικού σταθμού. Κατά το αιτούν δικαστήριο, αν η έναρξη λειτουργίας του υδροηλεκτρικού σταθμού θεωρηθεί «γεγονός» ή «ατύχημα», η ΟΠΕ δεν είναι εφαρμοστέα.

21. Ο προσφεύγων προβάλλει ότι το «γεγονός» ή το «ατύχημα» που προκαλεί τη ζημία δεν είναι η έναρξη λειτουργίας του υδροηλεκτρικού σταθμού. Αντιθέτως, είναι η επαναλαμβανόμενη επέλευση του γεγονότος (η ακινητοποίηση του στροβίλου) που συμβαίνει αρκετές φορές κατά τη διάρκεια ενός έτους, και που εξακολούθησε να συμβαίνει μετά τις 30 Απριλίου 2007. Η Αυστριακή Κυβέρνηση διατείνεται ότι το καθοριστικό στοιχείο για την ερμηνεία της πρώτης περιπτώσεως του άρθρου 17 είναι το αν η ζημία προκλήθηκε πριν ή μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας. Κατά συνέπεια, η ΟΠΕ έχει εφαρμογή επί κάθε ζημίας που εξακολουθεί να επέρχεται μετά τις 30 Απριλίου 2007, η οποία προκαλείται από τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού ο οποίος είχε αδειοδοτηθεί και τεθεί σε λειτουργία πριν από την εν λόγω ημερομηνία. Κατά την Επιτροπή, το άρθρο 17 καθιστά σαφές ότι το «γεγονός» το οποίο προκαλεί τη ζημία «οφείλεται» σε «δραστηριότητα», αλλά δεν ταυτίζει το γεγονός με τη δραστηριότητα.

22. Συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο και οι μετέχοντες στη διαδικασία που υπέβαλαν στο Δικαστήριο γραπτές παρατηρήσεις προτείνουν διάφορα κρίσιμα χρονικά σημεία: i) την ημερομηνία χορηγήσεως της άδειας· ii) τη θέση σε λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού· και iii) τα επιμέρους (επαναλαμβανόμενα) γεγονότα –ήτοι την ακινητοποίηση του στροβίλου η οποία προκαλεί διακυμάνσεις στη στάθμη των υδάτων. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί ποιο από τα τρία αυτά χρονικά σημεία συνιστά το «γεγονός» ή το «ατύχημα» το οποίο αφορά η πρώτη περίπτωση του άρθρου 17.

23. Κατά την άποψή μου, μικρή αμφιβολία χωρεί ως προς το ότι το κρίσιμο «γεγονός» ή «ατύχημα» συνδέεται με την τρίτη κατηγορία: τις πραγματικές φυσικές μεταβολές στη στάθμη των υδάτων του ποταμού, οι οποίες προκύπτει ότι είναι η άμεση και αναγκαία αιτία της προβαλλόμενης ζημίας.

24. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου, από την οποία προκύπτει ότι το άρθρο 17, πρώτη και δεύτερη περίπτωση, της ΟΠΕ, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 30 της εν λόγω οδηγίας, συνεπάγεται ότι η οδηγία αυτή εφαρμόζεται σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα από τις 30 Απριλίου 2007 και μετά, «εφόσον οι ζημίες αυτές οφείλονται είτε σε δραστηριότητες που ασκήθηκαν κατά το ίδιο χρονικό διάστημα είτε σε προγενέστερες της ως άνω ημερομηνίας, οι οποίες, όμως, δεν είχαν ολοκληρωθεί προ της ημερομηνίας

αυτής» [6].

25. Ως εκ τούτου, καταλαμβάνονται από την ΟΠΕ τόσο τα *συνεχιζόμενα* γεγονότα, όσο και τα *επαναλαμβανόμενα* γεγονότα που προκαλούν ζημία μετά τις 30 Απριλίου 2007. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διαπιστώσει, καθώς γνωρίζει με λεπτομέρεια την παρούσα υπόθεση, για ποια κατηγορία γεγονότων πρόκειται εδώ και επομένως αν οι επίμαχες ζημίες εμπίπτουν, κατ' αποτέλεσμα, στο χρονικό πεδίο εφαρμογής της ΟΠΕ [7]. Από τα πληροφοριακά στοιχεία που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι το κρίσιμο «γεγονός» ή «ατύχημα» στην παρούσα υπόθεση δεν είναι ούτε η παροχή άδειας λειτουργίας, ούτε η θέση σε λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού, αλλά οι επιμέρους περιστάσεις ότι η λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού προκαλεί διακυμάνσεις στη στάθμη των υδάτων.

26. Το γεγονός ότι η προβαλλόμενη ζημία προκλήθηκε από τη λειτουργία υδροηλεκτρικού σταθμού ο οποίος αδειοδοτήθηκε και τέθηκε σε λειτουργία πριν από την προθεσμία που θέτει η ΟΠΕ δεν ασκεί επιρροή.

27. Το άρθρο 17, πρώτη περίπτωση, της ΟΠΕ εξαιρεί μόνο γεγονότα ή ατυχήματα που συνέβησαν πριν από την προθεσμία μεταφοράς. Αντιθέτως, η διάταξη αυτή δεν καταλαμβάνει τα νέα γεγονότα ή ατυχήματα που οφείλονται σε δραστηριότητα που είχε αρχίσει πριν από την εν λόγω ημερομηνία, συνεχίζεται όμως και μετά. Ως εκ τούτου, συμφωνώ με την άποψη που η γενική εισαγγελέας J. Kokott εξέφρασε με τις προτάσεις της στην υπόθεση ERG κ.λπ.: η ΟΠΕ πρέπει να εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που η *συνέχιση* μιας δραστηριότητας η οποία είχε ήδη αρχίσει πριν τεθεί σε ισχύ η οδηγία προκαλεί *νέες* περιβαλλοντικές ζημίες μετά τις 30 Απριλίου 2007 [8].

28. Το ότι οι έννοιες του «ατυχήματος» ή του «γεγονότος» δεν μπορούν να ταυτιστούν με την έννοια της «δραστηριότητας» επιβεβαιώνεται επίσης από συστηματική ερμηνεία διάφορων άρθρων της ΟΠΕ. Ο όρος «επαγγελματική δραστηριότητα» ορίζεται αυτοτελώς στο άρθρο 2, σημείο 7, ως «οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως αν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα». Στο άρθρο 3 καθορίζεται το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της ΟΠΕ βάσει των «επαγγελματικών δραστηριοτήτων» που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙΙ της εν λόγω οδηγίας, ανεξάρτητα από τον χρόνο ενάρξεως των εν λόγω δραστηριοτήτων.

29. Το άρθρο 17 καθορίζει το χρονικό πεδίο εφαρμογής της ΟΠΕ με σκοπό την προστασία της ασφάλειας δικαίου αποκλείοντας την αναδρομική εφαρμογή της οδηγίας. Με τη δεύτερη περίπτωση του εν λόγω άρθρου εξαιρείται η ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα μετά την ημερομηνία που προβλέπεται για τη μεταφορά της οδηγίας, μόνον όταν η δραστηριότητα από την οποία απορρέουν πραγματοποιήθηκε και έληξε πριν από την ημερομηνία αυτή. Όπως σημειώνει η Επιτροπή, αν η θέση σε λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού –με άλλα λόγια, η έναρξη της «δραστηριότητας»– ταυτιζόταν με το «γεγονός» ή το «ατύχημα», η δεύτερη περίπτωση του άρθρου 17 της ΟΠΕ θα καθίστατο κενή περιεχομένου.

30. Κατόπιν των προεκτεθέντων, φρονώ ότι στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η εξής απάντηση: η ΟΠΕ έχει εφαρμογή επί περιβαλλοντικής ζημίας των υδάτων που προκλήθηκε κατά τη συνεχιζόμενη λειτουργία εγκαταστάσεως από γεγονός ή ατύχημα που επήλθε μετά την ημερομηνία την οποία αναφέρει το άρθρο 19, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, ακόμη και αν η εν λόγω εγκατάσταση αδειοδοτήθηκε και τέθηκε σε λειτουργία πριν από την εν λόγω ημερομηνία.

6 — Αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 2010, ERG κ.λπ. (C-378/08, EU:C:2010:126 σκέψεις 40 και 41), και της 9ης Μαρτίου 2010, ERG κ.λπ. (C-379/08 και C-380/08, EU:C:2010:127, σκέψη 34)· διάταξη της 9ης Μαρτίου 2010, Buzzi Unicem κ.λπ. (C-478/08 και C-479/08, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2010:129, σκέψη 32), και απόφαση της 4ης Μαρτίου 2015, Fipa Group κ.λπ. (C-534/13, EU:C:2015:140, σκέψη 44).

7 — Αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 2010, ERG κ.λπ. (C-378/08, EU:C:2010:126, σκέψη 43), και της 9ης Μαρτίου 2010, ERG κ.λπ. (C-379/08 και C-380/08, EU:C:2010:127, σκέψη 36).

8 — C-378/08 (EU:C:2009:650, σημεία 67 και 68).

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα – ο ορισμός της «ζημίας των υδάτων» στην ΟΠΕ

31. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG ορίζει ότι ως περιβαλλοντική ζημία όσον αφορά τα ύδατα νοείται οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή ποσοτική κατάσταση ή το οικολογικό δυναμικό, όπως ορίζει ο WRG, και «δεν καλύπτεται από άδεια χορηγηθείσα σύμφωνα με τον [WRG]».

32. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η εν λόγω εξαίρεση έχει την έννοια ότι από τη στιγμή που ο υδροηλεκτρικός σταθμός λειτούργησε βάσει αδείας κατ' εφαρμογήν του WRG, η επίμαχη ζημία δεν μπορεί να συνιστά περιβαλλοντική ζημία. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν συνάδει με το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β', της ΟΠΕ η εξαίρεση, από τον ορισμό της περιβαλλοντικής ζημίας, της ζημίας που καλύπτεται από άδεια που χορηγήθηκε βάσει του εθνικού δικαίου.

33. Όπως θα εξηγήσω περαιτέρω, φρονώ ότι όντως δεν είναι επιτρεπτή μια τέτοια αυτόματη και άνευ διακρίσεως εξαίρεση. Πάντως, πρέπει επίσης να τονιστεί εξαρχής ότι η απάντηση που θα δοθεί με τις παρούσες προτάσεις αφορά αποκλειστικά το συγκεκριμένο προδικαστικό ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου. Η απάντηση δεν αφορά, και ως εκ τούτου δεν προδικάζει, την ερμηνεία άλλων στοιχείων του ορισμού της περιβαλλοντικής ζημίας, όπως το ζήτημα αν και πότε πρόκειται για «σημαντικό» δυσμενή επηρεασμό.

34. Η Αυστριακή Κυβέρνηση διατείνεται ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG συνάδει με το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β' της ΟΠΕ. Τάσσεται υπέρ ερμηνείας της εν λόγω διατάξεως της ΟΠΕ υπό το πρίσμα της ΟΠΥ. Η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με τον WRG, άδεια μπορεί να εκδοθεί μόνον αν υπάρχουν εγγυήσεις ότι το έργο σέβεται το γενικό συμφέρον, δηλαδή εφόσον διασφαλίζεται ότι το έργο δεν θα επηρεάσει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την ποιότητα των υδάτων ή την οικολογική τους κατάσταση. Για τον λόγο αυτόν, κατά την Αυστριακή Κυβέρνηση, δεν πρέπει να γεννάται ευθύνη από δραστηριότητα εφόσον αυτή έχει αδειοδοτηθεί.

35. Η Επιτροπή και ο προσφεύγων έχουν διαφορετική άποψη. Προέβαλαν ότι η εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG δεν συνάδει με το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β', της ΟΠΕ. Το τελευταίο άρθρο δεν προβλέπει εξαίρεση όσον αφορά τη ζημία που καλύπτεται από άδεια.

36. Συντάσσομαι με την άποψη του προσφεύγοντος και της Επιτροπής. Η θέση της Αυστριακής Κυβερνήσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

37. Το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β', της ΟΠΕ δεν προβλέπει γενική εξαίρεση, από την έννοια της «περιβαλλοντικής ζημίας», της ζημίας που καλύπτεται από άδεια. Η εν λόγω διάταξη επιτρέπει μόνον την εξαίρεση, από τον ορισμό της ζημίας των υδάτων, των δυσμενών συνεπειών στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ.

38. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG γενική εξαίρεση της ζημίας που καλύπτεται από άδεια δεν εμπίπτει στην εξαίρεση που αφορά τις δυσμενείς συνέπειες στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ. Το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω εξαιρέσεως την οποία προβλέπει το αυστριακό δίκαιο είναι κατά πολύ ευρύτερο, αλλά και εννοιολογικά εντελώς διαφορετικό από εκείνο της εξαιρέσεως που προβλέπει η ΟΠΥ.

39. Το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ ορίζει ότι τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την εν λόγω οδηγία όταν η αδυναμία τους να επιτύχουν καλή κατάσταση των υπόγειων υδάτων, καλή οικολογική κατάσταση ή καλό οικολογικό δυναμικό, ή να προλάβουν την υποβάθμιση της καταστάσεως ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων οφείλεται σε *νέες τροποποιήσεις* των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων· ή όταν η αδυναμία προλήψεως της υποβαθμίσεως από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα *νέων* ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης αναπτύξεως.

40. Για να έχει εφαρμογή η εν λόγω παρέκκλιση, πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 4, παράγραφος 7, στοιχεία α′ έως δ′, της ΟΠΥ, το οποίο προπαρατέθηκε στο σημείο 7 των παρουσών προτάσεων [9]. Βεβαίως, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να αρνούνται τη χορήγηση άδειας για έργα τα οποία δύνανται να οδηγήσουν σε υποβάθμιση της καταστάσεως του οικείου συστήματος υδάτων, εκτός αν μπορεί να γίνει δεκτό ότι το εν λόγω έργο εμπίπτει στην παρέκκλιση του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ [10]. Πάντως, μόνη η ύπαρξη άδειας δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι ικανοποιούνται όλα τα κριτήρια του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΕ. Πραγματικά, τίποτα δεν εξασφαλίζει ότι όλα τα κριτήρια που απαριθμούνται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ πληρούνται πάντοτε και αυτομάτως εφόσον έχει χορηγηθεί άδεια. Αυτό συμβαίνει ιδίως όταν οι επίμαχες αδειοδοτήσεις προηγούνται χρονικά της ΟΠΥ. Για όλους αυτούς τους λόγους, η κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG γενική εξαίρεση της ζημίας που καλύπτεται από άδεια δεν μπορεί να ενταχθεί στην εξαίρεση που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ με παραπομπή στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ.

41. Η Αυστριακή Κυβέρνηση προσθέτει, ωστόσο, ότι η προπαρατεθείσα εξαίρεση δεν οδηγεί σε πλήρη απαλλαγή από την ευθύνη. Πρώτον, σύμφωνα με το ιστορικό θεσπίσεως του B-UHG, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύπτεται από άδεια η ζημία που οφείλεται σε κακή λειτουργία (ατυχήματα). Δεύτερον, το άρθρο 21a του WRG επιτρέπει στις αρχές να παρεμβαίνουν για λόγους δημοσίου συμφέροντος μετά τη χορήγηση άδειας, επιβάλλοντας πρόσθετες απαιτήσεις, προσαρμογές, προσωρινούς περιορισμούς, ακόμη και απαγορεύσεις.

42. Κατά τη γνώμη μου, τα εν λόγω επιχειρήματα δεν καθιστούν την κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG «εξαίρεση λόγω αδειοδοτήσεως» σύμφωνη με το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ.

43. Πρώτον, ακόμη και αν δεν θεωρηθεί ως «καλυπτόμενη» από άδεια η ζημία που οφείλεται σε ατυχήματα λόγω κακής λειτουργίας, δεν μπορεί να αποκλειστεί η επέλευση ζημίας από τη «συνήθη» λειτουργία μιας εγκαταστάσεως. Από μια τέτοια συνήθη λειτουργία μπορεί να επέλθουν συνέπειες οι οποίες ήσαν απρόβλεπτες ή απροσδόκητες κατά τον χρόνο χορηγήσεως της άδειας.

44. Δεύτερον, το γεγονός ότι, σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις για τα ύδατα, οι άδειες μπορεί να προσαρμόζονται ή να λαμβάνονται άλλα διορθωτικά μέτρα δεν διασφαλίζει ότι εφαρμόζονται και τηρούνται οι μηχανισμοί και οι υποχρεώσεις που θεσπίζει η ΟΠΕ. Η ύπαρξη διαδικασίας για την τροποποίηση και την παρακολούθηση των υπαρχουσών αδειών βάσει του άρθρου 21a του WRG δεν αναιρεί το γεγονός ότι οι καλυπτόμενες από άδεια ζημίες, είτε υπάγονται στην εν λόγω διαδικασία είτε όχι, εξαιρούνται από την έννοια της ζημίας, και κατά συνέπεια από το πεδίο εφαρμογής των εθνικών κανόνων μεταφοράς της ΟΠΕ. Σε κάθε περίπτωση, η Αυστριακή Κυβέρνηση δεν διευκρίνισε αν η προαναφερθείσα διάταξη θεσπίστηκε με σκοπό τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ.

9 — Βλ. αποφάσεις της 4ης Μαΐου 2016, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-346/14, EU:C:2016:322, σκέψεις 65 και 66), και της 11ης Σεπτεμβρίου 2012, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. (C-43/10, EU:C:2012:560, σκέψη 67).

10 — Απόφαση της 1ης Ιουλίου 2015, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland (C-461/13, EU:C:2015:433, σκέψη 50).

45. Επιπλέον, το να θεωρείται ως δεδομένο ότι η ύπαρξη άδειας σημαίνει αυτομάτως συμμόρφωση με τα κριτήρια της ΟΠΥ, ώστε να προλαμβάνεται η πιθανότητα επελεύσεως σημαντικών αρνητικών συνεπειών, θα καθιστούσε την ΟΠΕ σε μεγάλο βαθμό περιττή. Πραγματικά, το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της ΟΠΕ καθορίζεται στο άρθρο της 3. Το άρθρο αυτό ορίζει ότι η οδηγία εφαρμόζεται, όσον αφορά τη ζημία των υδάτων και τη ζημία του εδάφους, στις επαγγελματικές δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙΙ, ανεξαρτήτως δόλου ή αμελείας. Κατά την αιτιολογική σκέψη 8 της ΟΠΕ, οι εν λόγω επαγγελματικές δραστηριότητες, που ορίζονται με αναφορά στην αντίστοιχη νομοθεσία της Ένωσης, παρουσιάζουν κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία ή το περιβάλλον. Από τη φύση των απαριθμουμένων στο εν λόγω παράρτημα δραστηριοτήτων προκύπτει ότι πολλές εξ αυτών, αν όχι όλες, είναι πιθανόν να υπόκεινται σε προηγούμενη αδειοδότηση. Αυτό συμβαίνει ακριβώς στην περίπτωση των δραστηριοτήτων που αναφέρει το σημείο 6 του παραρτήματος ΙΙΙ της ΟΠΕ, το οποίο αναφέρεται στην «άντληση και κατακράτηση ύδατος που υπόκειται σε προηγούμενη εξουσιοδότηση σύμφωνα με την [ΟΠΥ]».

46. Συστηματική ερμηνεία επιβεβαιώνει ότι οι άδειες στο πλαίσιο της ΟΠΕ δεν μπορεί να επιτελούν λειτουργία γενικής εξαιρέσεως, από τον συνολικό ορισμό της ζημίας των υδάτων, των ζημιών που καλύπτονται από τις άδειες αυτές. Όπως προέβαλε η Επιτροπή, το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από το άρθρο 8, παράγραφος 4, στοιχείο α', της ΟΠΕ.

47. Το άρθρο 8, παράγραφος 1, της ΟΠΕ ορίζει ότι, κατ' αρχήν, ο φορέας εκμεταλλεύσεως επιβαρύνεται με το κόστος των δράσεων προλήψεως και αποκαταστάσεως. Πάντως, το άρθρο 8, παράγραφος 4, της ΟΠΕ ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στον φορέα εκμεταλλεύσεως να μην επωμισθεί το κόστος των δράσεων αποκαταστάσεως αν αποδείξει ότι δεν ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας σε δύο περιπτώσεις: α) όταν το συμβάν είχε ρητώς επιτραπεί· και β) όταν, σύμφωνα με τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις που ήσαν διαθέσιμες κατά το χρόνο που η δραστηριότητα έλαβε χώρα, δεν είχε πιθανολογηθεί ότι η δραστηριότητα αυτή θα προκαλούσε ζημία.

48. Πραγματικά, το άρθρο 8, παράγραφος 4, στοιχείο α', της ΟΠΕ παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εισαγάγουν ένα είδος «άμυνας» για τους φορείς εκμεταλλεύσεως, ώστε αυτοί να μην υποχρεούνται να επωμισθούν το κόστος των δράσεων προλήψεως και αποκαταστάσεως.

49. Πάντως, το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά μεταφορά του άρθρου 8, παράγραφος 4, στοιχείο α', της ΟΠΕ.

50. Πρώτον, όπως ορθώς προέβαλε η Επιτροπή, από κανένα στοιχείο των κατατεθέντων στο Δικαστήριο εγγράφων δεν προκύπτει ότι η Αυστρία είχε επιλέξει να προβλέπει την εν λόγω δυνατότητα στο εσωτερικό της δίκαιο.

51. Δεύτερον, ακόμη και αν είχε συμβεί αυτό, φαίνεται ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG έχει πολύ ευρύτερο πεδίο και πολύ ευρύτερη δυνατότητα εφαρμογής από μια απλώς και μόνον «άμυνα» που μπορεί να αξιοποιηθεί από τους οικονομικούς φορείς προκειμένου να μην επωμισθούν το κόστος της αποκαταστάσεως. Η εν λόγω διάταξη εξαιρεί από την έννοια της ζημίας όλες τις ζημίες των υδάτων που καλύπτονται από άδεια χορηγηθείσα σύμφωνα με τον WRG, αποκλείοντας εντελώς την ενεργοποίηση των υποχρεώσεων που προβλέπονται στην ΟΠΕ σχετικά με το κόστος προλήψεως και αποκαταστάσεως. Αντιθέτως, το άρθρο 8, παράγραφος 4, στοιχείο α', της ΟΠΕ δεν εξαλείφει τις υποχρεώσεις σχετικά με το κόστος προλήψεως. Επιπλέον, οι κανόνες που αφορούν την προληπτική δράση και τη δράση αποκαταστάσεως οι οποίοι περιέχονται στα άρθρα 5 και 6 της ΟΠΕ ορίζουν ότι οι αρμόδιες αρχές δύνανται να επιλέξουν να λάβουν οι ίδιες τα σχετικά μέτρα [11].

11 — Βλ. άρθρο 5, παράγραφοι 3, στοιχείο δ', και 4, και άρθρο 6, παράγραφοι 2, στοιχείο ε', και 3, της ΟΠΕ. Βλ. απόφαση της 9ης Μαρτίου 2010, ERG κ.λπ. (C-379/08 και C-380/08, EU:C:2010:127, σκέψη 88).

52. Τρίτον, αξίζει να τονιστούν δύο συγκεκριμένα στοιχεία του άρθρου 8, παράγραφος 4, στοιχείο α′, της ΟΠΕ: i) η απόδειξη της ελλείψεως δόλου ή αμελείας· και ii) το γεγονός ότι η εκπομπή ή το συμβάν έχουν ρητώς επιτραπεί και είναι πλήρως σύμφωνα με τους όρους της χορηγηθείσας άδειας. Η διατύπωση του άρθρου 8, παράγραφος 4, στοιχείο α′, της ΟΠΕ απαιτεί σαφώς να «αποδεικνύονται» από τον οικονομικό φορέα αμφότερα τα εν λόγω στοιχεία. Αυτό επιβάλλει να διενεργείται εξατομικευμένη εξέταση, κατά τη διάρκεια της οποίας πρέπει να αξιολογείται τόσο η στάση του οικονομικού φορέα όσο και το γεγονός ότι η «εκπομπή ή το συμβάν» έμειναν εντός των ορίων της χορηγηθείσας άδειας. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG, το οποίο εφαρμόζεται ανεξαρτήτως δόλου ή αμέλειας, φαίνεται να μην ανταποκρίνεται στις εν λόγω απαιτήσεις.

53. Κατά συνέπεια, προτείνω να δοθεί στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι αντιβαίνει στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ εθνική διάταξη η οποία γενικώς και αυτομάτως εξαιρεί από την έννοια της περιβαλλοντικής ζημίας οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή ποσοτική κατάσταση ή το οικολογικό δυναμικό των συγκεκριμένων υδάτων, όταν η εν λόγω ζημία καλύπτεται από άδεια χορηγηθείσα σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

Γ– *Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα – η παραπομπή στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ*

54. Σε περίπτωση που η προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, του B-UHG «εξαίρεση» κριθεί ασύμβατη με το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ (όπως προτείνω στο σημείο 53 των παρουσών προτάσεων), το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ πρέπει να τύχει άμεσης εφαρμογής. Το ζήτημα αυτό εμπεριέχει εμμέσως το ζήτημα αν στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διαπιστώσει αν πληρούνται τα κριτήρια της εν λόγω διατάξεως, προκειμένου να καθορίσει αν έχει επέλθει περιβαλλοντική ζημία κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ.

55. Στα δύο συγκεκριμένα ερωτήματα που έθεσε το εθνικό δικαστήριο δίνω αρνητική απάντηση.

56. Πρώτον, συμφωνώ με την Επιτροπή ότι το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ δεν μπορεί να τύχει άμεσης εφαρμογής. Ανεξάρτητα από τη δυσχέρεια που παρουσιάζει η εκτίμηση όσον αφορά τη σαφήνεια και την ακρίβεια της διατάξεως αυτής, η εν λόγω διάταξη εν ουδεμία περιπτώσει είναι απαλλαγμένη αιρέσεων. Η εφαρμογή της εξαρτάται από ένα σύνολο περαιτέρω μέτρων εφαρμογής, μια σειρά ποιοτικών εξακριβώσεων, ως προς τα οποία τα κράτη μέλη αναμφίβολα διαθέτουν σημαντική διακριτική ευχέρεια. Η γενομένη από το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ παραπομπή προς το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ δεν μεταβάλλει τίποτα όσον αφορά την εν λόγω εκτίμηση.

57. Η έλλειψη άμεσου αποτελέσματος του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ, τόσο αυτοτελώς όσο και ενσωματωμένου, μέσω παραπομπής, στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ, προμηνύει αρνητική απάντηση στο δεύτερο μέρος του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος. Κατά την άποψή μου, ο εθνικός δικαστής δεν είναι υποχρεωμένος να προβεί σε ανεξάρτητη εκτίμηση των κριτηρίων του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ, έστω και αν προς το άρθρο αυτό γίνεται παραπομπή από το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ [12].

12 — Εν προκειμένω, υπάρχει στο υπόβαθρο ένα ζήτημα ορισμού που ίσως αξίζει να υπομνησθεί: πρέπει όντως να αποκαλούνται «άμεσο αποτέλεσμα» η μέσω παραπομπής ενσωμάτωση διατάξεως μιας οδηγίας στο τμήμα που καταγράφονται οι ορισμοί μιας άλλης οδηγίας και η ενδεχόμενη εκτίμησή της από τον εθνικό δικαστή; Ή αντιθέτως πρόκειται για περίπτωση ερμηνείας των περιεχόμενων σε οδηγία αόριστων νομικών εννοιών μέσω παραπομπής στη διάταξη άλλης οδηγίας; Όσο ενδιαφέρουσα και αν είναι μια ακαδημαϊκή συζήτηση, η σημασία της είναι περιορισμένη για το συγκεκριμένο ερώτημα που έθεσε ο εθνικός δικαστής, η χρήσιμη απάντηση στο οποίο φρονώ ότι θα είναι η ίδια, ανεξάρτητα από την κατηγορία που θα ταξινομηθεί τελικά το εν λόγω φαινόμενο.

58. Η λειτουργία της ΟΠΕ συνδέεται στενά με άλλα περιβαλλοντικά νομοθετήματα της Ένωσης. Στην αιτιολογική σκέψη 5 της εν λόγω οδηγίας διατυπώνεται ο σκοπός διασφαλίσεως της συνοχής και της ορθής συστηματικής λειτουργίας της ΟΠΕ σε σχέση με άλλα σχετικά περιβαλλοντικά νομοθετήματα, και τονίζεται η ανάγκη για τη χρήση κοινών κριτηρίων στον ορισμό των εννοιών που προέρχονται από άλλα νομοθετήματα του περιβαλλοντικού δικαίου της Ένωσης. Ο εν λόγω σκοπός συνοχής αντανακλάται στο άρθρο 2, σημείο 5, της ΟΠΕ, κατά το οποίο ως «ύδατα» νοούνται «όλα τα ύδατα που καλύπτονται από την [ΟΠΥ]». Ο ανωτέρω στόχος αντανακλάται περαιτέρω στον ορισμό της ζημίας των υδάτων με παραπομπή σε συγκεκριμένους ορισμούς της ΟΠΥ, όπως, για παράδειγμα, στους ορισμούς «ποσοτική κατάσταση» και «οικολογική κατάσταση». Ο ορισμός της «ζημίας των υδάτων» στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της οδηγίας ΟΠΕ επίσης εξαιρεί τις «δυσμενείς επιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7, [της ΟΠΥ]». Από το ιστορικό θεσπίσεως προκύπτει ότι η γενομένη από το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ παραπομπή προς την εν λόγω εξαίρεση αποσκοπεί ακριβώς στη συνεκτίμηση των ειδικών παρεκκλίσεων που προβλέπονται στην ΟΠΥ [13]. Όταν η παραβίαση της ΟΠΥ από κράτος μέλος αποκλείεται επειδή πληρούνται τα αυστηρά κριτήρια του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ, το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ ορίζει ότι δεν πρέπει να ενεργοποιούνται ούτε οι μηχανισμοί περιβαλλοντικής ευθύνης της ΟΠΕ.

59. Η παρέκκλιση που θεσπίζεται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ εφαρμόζεται στις νέες τροποποιήσεις ή μεταβολές ή στις δραστηριότητες αειφόρου αναπτύξεως, εφόσον πληρούται σειρά κριτηρίων και προϋποθέσεων [14]. Η τήρηση των εν λόγω προϋποθέσεων μπορεί να διασφαλιστεί μόνο με εκτίμηση των διάφορων τεχνικών παραμέτρων που θέτει η ΟΠΥ [15]. Αυτό, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει την ύπαρξη σχεδίου διαχειρίσεως λεκάνης απορροής ποταμού, στο οποίο εκτίθεται ειδικά η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή μεταβολών [16].

60. Από θεσμικής απόψεως, το άρθρο 3, παράγραφος 2, της ΟΠΥ ορίζει ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν τις κατάλληλες διοικητικές ρυθμίσεις για την εφαρμογή των κανόνων της εν λόγω οδηγίας μέσα σε κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού των αρμοδίων αρχών [17]. Η ΟΠΥ δεν καθορίζει τις συγκεκριμένες αρχές που είναι αρμόδιες για την επίβλεψη της τηρήσεως των κριτηρίων του άρθρου 4, παράγραφος 7. Ως εκ τούτου, στο εθνικό νομικό πλαίσιο μεταφοράς απόκειται να ορίσει τις ειδικές διαδικασίες και τις αρμόδιες αρχές που οφείλουν να διασφαλίζουν ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ.

13 — Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, COM(2002) 17 τελικό (ΕΕ 2002, Ε 151, σ. 132).

14 — Βλ. σημείο 7 των παρουσών προτάσεων.

15 — Βλ. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive — Guidance Document No 20 on Exemptions to the Environmental Directives, Technical Report 2009/027. Οι τεχνικές δυσκολίες που συνδέονται με τη μεταφορά και την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ οδήγησαν στο να ανατεθεί σε ad-hoc ομάδα εργασίας η σύνταξη εγγράφου καθοδηγήσεως σχετικά με την εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως, στο πλαίσιο του προγράμματος εργασιών 2016-2018 της κοινής στρατηγικής για την εφαρμογή της ΟΠΥ και της οδηγίας σχετικά με τις πλημμύρες.

16 — Άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχείο β′, της ΟΠΥ.

17 — Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 8, της ΟΠΥ, τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή τον κατάλογο με τις αρμόδιες αρχές τους και τα πληροφοριακά στοιχεία που ορίζονται στο παράρτημα Ι της εν λόγω οδηγίας.

61. Στην υποβληθείσα ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι η Αυστρία δεν μετέφερε το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ στην εσωτερική έννομη τάξη ή ότι το μετέφερε εσφαλμένως[18]. Υπό τις συνθήκες αυτές, αποτελεί πάγια νομολογία ότι, όταν μια οδηγία έχει μεταφερθεί, το αποτέλεσμά της πρέπει να επηρεάζει τους ιδιώτες μόνο μέσω των εκτελεστικών μέτρων που έλαβε το οικείο κράτος μέλος[19].

62. Η δυνατότητα επικλήσεως της κατά το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ εξαιρέσεως τελεί υπό την προϋπόθεση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ τυγχάνει εφαρμογής. Πάντως, η εν λόγω εφαρμογή γίνεται σύμφωνα με τις οικείες εθνικές εκτελεστικές διατάξεις και σύμφωνα με τις διαδικασίες που καθορίζονται από τις εθνικές διατάξεις για τη μεταφορά του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ. Επομένως, ο μέσω παραπομπής προς το άρθρο 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ ορισμός που περιέχεται στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ δεν μπορεί να έχει την έννοια ότι υποχρεώνει τα εθνικά δικαστήρια να αγνοούν τις υπάρχουσες εθνικές διαδικαστικές και θεσμικές ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν για τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις που προβλέπει η ΟΠΥ. Τούτο ισχύει με την επιφύλαξη ότι υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο οι αποφάσεις που εκδίδουν οι εν λόγω αρχές.

63. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα την ακόλουθη απάντηση: το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της ΟΠΕ έχει την έννοια ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί η συνδρομή «περιβαλλοντικής ζημίας», το εθνικό δικαστήριο δεν είναι υποχρεωμένο να προβεί σε άμεση εφαρμογή των κριτηρίων του άρθρου 4, παράγραφος 7, της ΟΠΥ ελλείψει σχετικού ελέγχου από τις αρμόδιες αρχές βάσει της ΟΠΥ.

Δ– *Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα – κάτοχοι δικαιωμάτων αλιείας και ενεργητική νομιμοποίηση*

64. Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου είναι το εξής: αντιβαίνει στα άρθρα 12 και 13 της ΟΠΕ εθνική διάταξη η οποία δεν επιτρέπει στους κατόχους δικαιωμάτων αλιείας να κινήσουν διαδικασία προσφυγής (στο εξής: διαδικασία προσφυγής κατά το άρθρο 13) σχετικά με περιβαλλοντική ζημία, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της εν λόγω οδηγίας;

65. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο 11, παράγραφος 1, του B-UHG ορίζει ότι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα των οποίων τα δικαιώματα ενδέχεται να προσβλήθηκαν από προκληθείσα περιβαλλοντική ζημία δύνανται να υποβάλουν καταγγελία. Τα δικαιώματα των οποίων μπορεί να γίνει επίκληση καθορίζονται στο άρθρο 11, παράγραφος 2, του B-UHG: σχετικά με τα ύδατα, το σημείο 2 της εν λόγω διατάξεως αναφέρει τα «υφιστάμενα δικαιώματα κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, του WRG». Πάντως, το άρθρο 12, παράγραφος 2, του WRG δεν αναφέρει τα δικαιώματα των κατόχων δικαιωμάτων αλιείας. Το αιτούν δικαστήριο εξηγεί ότι βάσει γραμματικής ερμηνείας των εν λόγω διατάξεων αποκλείεται η υποβολή περιβαλλοντικής καταγγελίας από τους κατόχους δικαιωμάτων αλιείας σχετικά με ζημία αφορώσα τα δικαιώματα αυτά.

66. Η Αυστριακή Κυβέρνηση διατείνεται ότι οι επίμαχες εθνικές διατάξεις συνάδουν με τα άρθρα 12 και 13 της ΟΠΕ. Το γεγονός ότι το άρθρο 12, παράγραφος 2, του WRG, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 11, παράγραφος 1, του B-UHG, ρητώς δεν αναφέρει τους κάτοχους δικαιωμάτων αλιείας εμπίπτει στο περιθώριο εκτιμήσεως που παρέχεται στα κράτη μέλη σύμφωνα με την εν λόγω οδηγία.

18 — Όλως αντιθέτως, η Επιτροπή προέβαλε ότι η εν λόγω διάταξη μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη, χωρίς το σημείο αυτό να αντικρουστεί από κάποιον από τους μετέχοντες στη διαδικασία. Φαίνεται ότι η διάταξη μεταφοράς είναι το άρθρο 104a, παράγραφος 1, του WRG μετά την τροποποίησή του κατά το έτος 2003 (BGBl. I, αριθ. 82 της 29ης Αυγούστου 2003). Πρέπει να προστεθεί ότι η απόφαση της 4ης Μαΐου 2016, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-346/14, EU:C:2016:322, σκέψη 81) παραθέτει ένα παράδειγμα της εφαρμογής τέτοιων κανόνων σύμφωνα με το αυστριακό δίκαιο. Στην υπόθεση εκείνη, το Δικαστήριο απέρριψε προσφυγή επί παραβάσει που η Επιτροπή είχε ασκήσει σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 7, της οδηγίας 2000/60. Η διαδικασία επί παραβάσει το έτος 2007 είχε κινηθεί μετά από απόφαση του κυβερνήτη του ομοσπόνδου κράτους της Στυρίας με την οποία είχε χορηγηθεί άδεια κατασκευής υδροηλεκτρικού σταθμού στον ποταμό Schwarze Sulm. Το Δικαστήριο έκρινε ότι στην απόφαση είχαν συνεκτιμηθεί όλες οι προϋποθέσεις του άρθρου 4, παράγραφος 7, της οδηγίας 2000/60 και ορθώς είχε θεωρηθεί ότι αυτές πληρούνταν.

19 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 15ης Ιουλίου 1982, Felicitas Rickmers-Linie (C-270/81, EU:C:1982:281, σκέψη 24).

67. Ο προσφεύγων και η Επιτροπή έχουν αντίθετη άποψη. Τα άρθρα 12 και 13 της ΟΠΕ αντιτίθενται σε εθνική διάταξη η οποία εξαιρεί τους κατέχοντες δικαιώματα αλιείας από την κίνηση διαδικασιών προσφυγής κατά το άρθρο 13. Η εν λόγω κατηγορία δικαιούχων καλύπτεται από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, επειδή «επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί» κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως. Η Επιτροπή προβάλλει, επικουρικώς, ότι οι κάτοχοι δικαιωμάτων αλιείας καλύπτονται από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της ΟΠΕ.

68. Η άποψη του προσφεύγοντος και της Επιτροπής με βρίσκει σύμφωνο. Φρονώ ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, περιέχει τρεις ανεξάρτητες κατηγορίες ιδιωτών οι οποίοι πρέπει να έχουν ενεργητική νομιμοποίηση σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο (1). Κατά την άποψή μου, οι κάτοχοι δικαιωμάτων αλιείας είναι πρόσωπα που «επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν» κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της ΟΠΕ (2). Επικουρικώς, οι κάτοχοι δικαιωμάτων αλιείας μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύπτονται από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της ΟΠΕ, κατά το μέρος που υποστηρίζεται ότι έχει επέλθει προσβολή των δικαιωμάτων τους (3).

1. Η σχέση μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών του άρθρου 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ

69. Το άρθρο 13, παράγραφος 1, της ΟΠΕ προβλέπει πρόσβαση στις διαδικασίες προσφυγής παραπέμποντας στο άρθρο 12, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας. Στο άρθρο 13, παράγραφος 2, ορίζεται ότι η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του εθνικού δικαίου οι οποίες ρυθμίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Στο άρθρο 12 της ΟΠΕ απαριθμούνται οι κατηγορίες των φυσικών ή νομικών προσώπων που δικαιούνται να υποβάλλουν παρατηρήσεις σχετικά με περιβαλλοντική ζημία. Οι τρεις αυτές κατηγορίες περιλαμβάνουν τα πρόσωπα που: α) επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν από περιβαλλοντική ζημία· ή β) έχουν επαρκές συμφέρον από τη λήψη περιβαλλοντικής αποφάσεως σχετικά με τη ζημία· ή, εναλλακτικά, γ) υποστηρίζουν ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, όταν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο κράτους μέλους.

70. Ποια είναι η λογική σχέση μεταξύ των τριών αυτών κατηγοριών; Ειδικότερα, υποχρεούνται τα κράτη μέλη να παρέχουν με το εθνικό τους δίκαιο ενεργητική νομιμοποίηση και στις τρεις κατηγορίες ή έχουν την ευχέρεια να επιλέξουν μία μόνον από αυτές;

71. Η Επιτροπή και ο προσφεύγων υποστήριξαν ότι τα πρόσωπα όλων των ανωτέρω κατηγοριών τυγχάνουν των δικαιωμάτων που προβλέπονται στα άρθρα 12 και 13 της ΟΠΕ. Η χρήση των λέξεων «ή» και «εναλλακτικά» στο άρθρο 12, παράγραφος 1, δεν παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εξαιρέσουν κάποια από τις κατηγορίες.

72. Συμφωνώ. Στο κείμενο του άρθρου 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ απαριθμούνται τρεις κατηγορίες φυσικών ή νομικών προσώπων, οι οποίες, εναλλακτικώς και αυτοτελώς, έχουν ενεργητική νομιμοποίηση. Το εν λόγω άρθρο δημιουργεί τρεις ανεξάρτητους τρόπους προσβάσεως στις διαδικασίες τις οποίες αφορούν τα άρθρα 12 και 13 της ΟΠΕ [20].

20 — Βλ. συναφώς, επίσης, Goldsmith, B. J., και Lockhart-Mummery, E., «The ELD's National Transposition», στο Bergkamp, L., και Goldsmith B. J., *The EU Environmental Liability Directive. A Commentary*, Oxford University Press, 2013, σ. 139-159, σ. 157· Gouritin, A., *EU Environmental Law, International Environmental Law, and Human Rights Law*. The Case of Environmental Responsibility, Brill- Nijhoff, Leiden, Βοστόνη, 2016, σ. 242, και Eliantonio, M., «The Proceduralisation of EU environmental Legislation: International Pressures, Some Victories and Some Way to Go», *Review of European Administrative Law* 2015 (1), τόμος 8, σ. 99 έως 123.

73. Πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ διαφέρει από άλλες διατάξεις που αφορούν το δικαίωμα προσβάσεως στη δικαιοσύνη οι οποίες περιέχονται σε άλλες περιβαλλοντικές οδηγίες της Ένωσης [21]. Εφόσον έχουν συνταχθεί με πρότυπο τη Σύμβαση του Aarhus [22], η διατύπωση των εν λόγω διατάξεων γενικώς επιβάλλει στα κράτη μέλη να παρέχουν πρόσβαση σε ειδικές διαδικασίες προσφυγής, σύμφωνα με την εθνική έννομη τάξη τους, στο ενδιαφερόμενο κοινό (που εν γένει ορίζεται ως τα πρόσωπα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν) αν: i) έχουν επαρκές συμφέρον· ή ii) διατείνονται ότι επήλθε προσβολή δικαιώματος.

74. Το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει τις εν λόγω διατάξεις ως παρέχουσες εναλλακτικές δυνατότητες όσον αφορά το παραδεκτό των ενδίκων βοηθημάτων. Επομένως, τα κράτη μέλη δικαιούνται να επιλέξουν από τις εν λόγω δυνατότητες όταν μεταφέρουν τις αντίστοιχες οδηγίες της Ένωσης στην εσωτερική τους έννομη τάξη [23].

75. Αντιθέτως, και χρησιμοποιώντας διαφορετική διατύπωση, το άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ προβλέπει τρεις κατηγορίες προσώπων: α), β) και γ). Τα πρόσωπα που εμπίπτουν στις εν λόγω κατηγορίες «δικαιούνται» να υποβάλλουν στις αρμόδιες αρχές παρατηρήσεις και να ζητούν από αυτές να αναλάβουν δράση. Ως εκ τούτου, το άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ δεν προβλέπει διαφορετικές δυνατότητες για τα κράτη μέλη όσον αφορά τη μεταφορά της οδηγίας. Αντιθέτως, προβλέπει τρεις εναλλακτικές βάσει συγκεκριμένων καταστάσεων, οι οποίες εναλλακτικές πρέπει να τίθενται σε εφαρμογή από το εσωτερικό δίκαιο. Αν συντρέχει η πραγματική κατάσταση, τα πρόσωπα που εμπίπτουν σε οποιαδήποτε από τις τρεις αυτές κατηγορίες έχουν ενεργητική νομιμοποίηση σε εθνικό επίπεδο, ανεξάρτητα το ένα από το άλλο.

76. Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με τη διατύπωση των προαναφερθεισών οδηγιών, η κατηγορία που προβλέπεται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, δεν αποτελεί εισαγωγική φράση κοινή για τις άλλες δύο εναλλακτικές δυνατότητες. Αποτελεί αυτοτελή κατηγορία ιδιωτών που δικαιούνται να ζητούν την ανάληψη δράσεως και έχουν πρόσβαση σε διαδικασίες προσφυγής.

77. Με λίγα λόγια, η διατύπωση του άρθρου 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ είναι εναλλακτική ως προς την εφαρμογή της διατάξεως, αλλά σωρευτική ως προς τη μεταφορά της στην εσωτερική έννομη τάξη.

78. Τέλος, το γεγονός ότι οι κατηγορίες των δικαιούμενων προσώπων σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β′ και γ′, της ΟΠΕ ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις να αλληλοεπικαλύπτονται με εκείνες του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, δεν μεταβάλλει το εν λόγω συμπέρασμα. Από απόψεως πεδίου εφαρμογής, αληθεύει ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′ αποτελεί κατά πάσα πιθανότητα την ευρύτερη κατηγορία. Πάντως, από τη στιγμή που σε κάθε μία από τις τρεις κατηγορίες δίδονται αυτοτελής έννοια και αυτοτελές πεδίο εφαρμογής, αυτές μπορούν να αντιπροσωπεύουν τρία λογικώς χωριστά σύνολα. Ασφαλώς, δεν απαιτείται να είναι ερμητικά κλεισμένες, η μία σε σχέση με τις άλλες.

21 — Για παράδειγμα, άρθρο 16 της οδηγίας 2008/1/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2008, σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρυπάνσεως (ΕΕ 2008, L 24, σ. 8), η οποία καταργήθηκε από την οδηγία 2010/75· άρθρο 25 της οδηγίας 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010, περί βιομηχανικών εκπομπών (ΕΕ 2010, L 334, σ. 17), και άρθρο 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1).

22 — Βλ. άρθρο 9, παράγραφος 2, της Συμβάσεως για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1) (στο εξής: Σύμβαση του Aarhus).

23 — Αποφάσεις της 12ης Μαΐου 2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen (C-115/09, EU:C:2011:289, σκέψη 38)· της 7ης Νοεμβρίου 2013, Gemeinde Altrip κ.λπ. (C-72/12, EU:C:2013:712, σκέψη 38), και της 16ης Απριλίου 2015, Gruber (C-570/13, EU:C:2015:231, σκέψεις 33 και 35).

2. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της ΟΠΕ

79. Ελλείψει οποιασδήποτε αναφοράς στο εθνικό δίκαιο, η έννοια των προσώπων που «επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν» πρέπει, σε επίπεδο Ένωσης, να ερμηνεύεται αυτοτελώς και με τον ίδιο τρόπο, λαμβανομένων υπόψη του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η διάταξη και του επιδιωκομένου σκοπού [24]. Συναφώς, όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, η κοινή σημασία των λέξεων που χρησιμοποιούνται στην εν λόγω έννοια οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο όρος «επηρεάζεται» ορίζεται, σε αντίθεση με τις καταστάσεις του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχεία β′ και γ′, με αναφορά σε μια πραγματική κατάσταση. Κατά τα στοιχεία β′ ή γ′, η ενεργητική νομιμοποίηση προκύπτει από μια νομική κατάσταση (προσβολή δικαιώματος) ή από επαρκές συμφέρον από τη λήψη αποφάσεως. Η εφαρμογή του στοιχείου α′ εξαρτάται από την ύπαρξη πραγματικής ανησυχίας σχετικά με την ειδική κατάσταση ενός φυσικού ή νομικού προσώπου [25].

80. Η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι επίμαχες εθνικές διατάξεις εμπίπτουν στο περιθώριο εκτιμήσεως που παρέχεται στα κράτη μέλη από το άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ.

81. Δεν συμφωνώ. Βεβαίως, η δεύτερη περίπτωση του άρθρου 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ αναφέρει ότι «οι έννοιες “επαρκές συμφέρον” και “προσβολή δικαιώματος” καθορίζονται από τα κράτη μέλη». Πάντως, όπως ορθώς προβάλλει ο προσφεύγων, μολονότι κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β′ και γ′, τα κράτη μέλη έχουν ευρύτερο περιθώριο εκτιμήσεως, αυτό δεν συμβαίνει κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, το οποίο δεν υπόκειται σε έναν τέτοιο όρο.

82. Το άρθρο 13, παράγραφος 2, της ΟΠΕ, κατά το οποίο η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν διατάξεων εθνικού δικαίου οι οποίες ρυθμίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, δεν μεταβάλλει το συμπέρασμα αυτό. Οι εθνικές διατάξεις που ρυθμίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη δεν δύνανται να στερούν την πρόσβαση σε διαδικασίες προσφυγής από τα πρόσωπα εκείνα τα οποία έχουν ενεργητική νομιμοποίηση βάσει των κριτηρίων που προβλέπονται αυτοτελώς στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 13, παράγραφος 1. Τούτο, λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης διατηρήσεως της αποτελεσματικότητας των διατάξεων της οδηγίας οι οποίες αφορούν τα ένδικα βοηθήματα.

83. Το εν λόγω συμπέρασμα ενισχύεται από τρία επιπλέον επιχειρήματα. Πρώτον, το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, είναι διατυπωμένο κατά τρόπο ευρύ. Όπως επιβεβαιώνεται στην αιτιολογική σκέψη 25, τα πρόσωπα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν δυσμενώς από περιβαλλοντική ζημία πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ζητούν από τις αρμόδιες αρχές να αναλάβουν δράση. Τα ίδια ενδιαφερόμενα πρόσωπα πρέπει να έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής (άρθρο 13, παράγραφος 1, και αιτιολογική σκέψη 26 της ΟΠΕ). Πραγματικά, ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της ΟΠΕ είναι το ευρύ φάσμα δυνατοτήτων που παρέχει στα φυσικά και νομικά πρόσωπα να ζητούν από τις αρμόδιες αρχές να αναλάβουν δράση και να προκαλούν τον νομικό έλεγχο της μη αναλήψεως δράσεως από αυτές [26].

24 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, Edwards και Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

25 — Το Δικαστήριο έχει καταστήσει σαφές ότι σε περίπτωση διατάξεων περιβαλλοντικού δικαίου της Ένωσης που είναι αρκούντως ακριβείς και απαλλαγμένες αιρέσεων τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που θίγονται ευθέως από ορισμένους κινδύνους πρέπει να είναι σε θέση να προσφεύγουν ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων. Βλ., κατ' αναλογίαν, αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2008, Janecek (C-237/07, EU:C:2008:447, σκέψεις 39 και 42), και της 26ης Μαΐου 2011, Stichting Natuur en Milieu κ.λπ. (C-165/09 έως C-167/09, EU:C:2011:348, σκέψη 100).

26 — Βλ., συναφώς, Winter, G., Jans, J. H., Macrory, R., και Krämer, L., «Weighing up the EC Environmental Liability Directive», *Journal of Environmental Law* 20(2), 2008, σ. 163 έως 191, σ. 171.

84. Δεύτερον, οι διατάξεις της ΟΠΕ που ρυθμίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και με την αρχή της αποτελεσματικότητας. Οι δικονομικές ρυθμίσεις σχετικά με τα ένδικα βοηθήματα τα οποία έχουν ως σκοπό να διασφαλίσουν τα δικαιώματα που οι ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων [27].

85. Τρίτον, το άρθρο 13 της ΟΠΕ πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα του άρθρου 9, παράγραφος 3, της Συμβάσεως τους Aarhus, κατά το οποίο κάθε συμβαλλόμενο μέρος της Συμβάσεως αυτής «εξασφαλίζει ότι, σε περίπτωση που πληροί τα τυχόν κριτήρια που καθορίζονται στο εθνικό του δίκαιο, το κοινό διαθέτει πρόσβαση σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, προκειμένου να προσβάλει πράξεις και παραλείψεις από ιδιώτες και δημόσιες αρχές, οι οποίες συνιστούν παράβαση διατάξεων του εθνικού του δικαίου σχετικά με το περιβάλλον» [28].

86. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να ερμηνεύουν, «στο μέτρο του δυνατού, το δικονομικό δίκαιο περί των προϋποθέσεων από τις οποίες εξαρτάται η άσκηση διοικητικής ή ένδικης προσφυγής σύμφωνα τόσο με τους σκοπούς του άρθρου 9, παράγραφος 3, της Συμβάσεως του Aarhus όσο και τον σκοπό της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που απορρέουν από την έννομη τάξη της Ένωσης […]» [29]. Ακόμη και αν η εν λόγω διάταξη παρέχει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως [30], κατά την επιτροπή για τη συμμόρφωση με τη Σύμβαση του Aarhus η πρόσβαση σε διαδικασίες προσφυγής πρέπει να ισχύει ως τεκμήριο και όχι ως εξαίρεση [31]. Φρονώ ότι η ανάγκη ερμηνείας των δικονομικών κανόνων σύμφωνα με τους σκοπούς του άρθρου 9, παράγραφος 3, της Συμβάσεως του Aarhus ισχύει επίσης όσον αφορά τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης οι οποίοι, όπως εκείνοι του άρθρου 13, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ, ρυθμίζουν την ενεργητική νομιμοποίηση των φυσικών και νομικών προσώπων στις διαδικασίες προσφυγής.

87. Στο πλαίσιο αυτό, ο κάτοχος δικαιωμάτων αλιείας, prima facie, και υπό την επιφύλαξη των διαπιστώσεων του εθνικού δικαστηρίου όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά κάθε συγκεκριμένης υποθέσεως, όντως φαίνεται να εμπίπτει στην κατηγορία των προσώπων που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν από ζημία των υδάτων κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της ΟΠΕ.

88. Ελλείψει οποιασδήποτε ενδείξεως ότι η μεταφορά της εν λόγω διατάξεως πραγματοποιήθηκε μέσω άλλης εθνικής διατάξεως (πράγμα που στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει), φαίνεται ότι η μεταφορά των άρθρων 12 και 13 της ΟΠΕ μέσω του άρθρου 11, παράγραφος 1, του B-UHG είναι ελλιπής. Τούτο ισχύει κατά το μέρος που η εν λόγω διάταξη παρέχει πρόσβαση σε διαδικασίες προσφυγής μόνο στα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα δικαιώματα των οποίων –όπως ορίζονται από το

27 — Βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, σκέψη 49), και της 11ης Απριλίου 2013, Edwards και Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, σκέψη 33).

28 — Στην οδηγία δεν γίνεται μνεία της Συμβάσεως του Aarhus. Ωστόσο, η πρόθεση να διατυπωθούν τα άρθρα 12 και 13 σε ευθυγράμμιση με τη Σύμβαση του Aarhus προκύπτει από διάφορα έγγραφα που έχουν σχέση με το ιστορικό θεσπίσεως της οδηγίας (βλ., για παράδειγμα, Λευκή Βίβλο για την περιβαλλοντική ευθύνη COM(2000) 66 τελικό· έγγραφα του Συμβουλίου 14289/02 και 7606/03· ανακοίνωση της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 251, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ σχετικά με την κοινή θέση που καθόρισε το Συμβούλιο σχετικά με την έκδοση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας SEC(2003)1027 τελικό, και έκθεση σχετικά με την πρόταση οδηγίας σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας – επιτροπή νομικών θεμάτων και εσωτερικής αγοράς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου A5-0145/2003). Στον Οδηγό για την εφαρμογή της Συμβάσεως του Aarhus, σ. 197, το άρθρο 13 της ΟΠΕ θεωρείται ως μεταφορά του άρθρου 9, παράγραφος 3, της Συμβάσεως αυτής.

29 — Βλ. απόφαση της 8ης Μαρτίου 2011, Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, σκέψη 51).

30 — Βλ. απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2015, Συμβούλιο και Επιτροπή κατά Stichting Natuur en Milieu και Pesticide Action Network Europe (C-404/12 P και C-405/12 P, EU:C:2015:5, σκέψη 51).

31 — Οδηγός για την εφαρμογή της Συμβάσεως του Aarhus, Ηνωμένα Έθνη, 2η έκδοση, 2014, σ. 198, ο οποίος παραπέμπει στην ανακοίνωση ACCC/C/2005/11 (Βέλγιο) (ECE/MP.PP/C.1/2006/4/Add.2), παράγραφος 35. Μολονότι το εν λόγω έγγραφο δεν έχει δεσμευτική ισχύ, «δύναται να ληφθεί υπόψη». Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2012, Solvay κ.λπ. (C-182/10, EU:C:2012:82, σκέψη 28).

εθνικό δίκαιο– ενδέχεται να προσβλήθηκαν από περιβαλλοντική ζημία, χωρίς να παρέχει την εν λόγω πρόσβαση στα πρόσωπα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν από περιβαλλοντική ζημία των υδάτων, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′ –όπως είναι οι κάτοχοι δικαιωμάτων αλιείας.

89. Εν κατακλείδι, το δεύτερο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να απαντηθεί ως εξής: αντιβαίνει στα άρθρα 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, και 13 της ΟΠΕ εθνική διάταξη η οποία δεν επιτρέπει στους κατόχους δικαιωμάτων αλιείας να κινήσουν διαδικασίες προσφυγής κατά την έννοια του άρθρου 13 της ΟΠΕ σχετικά με περιβαλλοντική ζημία, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′ της εν λόγω οδηγίας.

3. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της ΟΠΕ

90. Αν, παρ' όλα αυτά, το Δικαστήριο κρίνει είτε ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της ΟΠΕ δεν καταλαμβάνει τους κατόχους δικαιωμάτων αλιείας είτε ότι η κατηγορία των «προσώπων που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν» δεν αποτελεί αυτοτελή κατηγορία, φρονώ ότι ακόμη και βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της ΟΠΕ θα καταλήξουμε στο ίδιο συμπέρασμα. Ως εκ τούτου, στη συνέχεια της παρούσας ενότητας εκτίθεται συνοπτικά μια εναλλακτική νομική εκτίμηση σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της ΟΠΕ.

91. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της ΟΠΕ αναφέρει τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία «υποστηρίζουν ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, όταν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο ενός κράτους μέλους».

92. Ασφαλώς, το άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ αναθέτει στα κράτη μέλη την ευθύνη του καθορισμού του τι συνιστά «προσβολή δικαιώματος». Η εν λόγω παραπομπή στο εθνικό δίκαιο αποτελεί αναμφίβολα αναγνώριση του περιθωρίου εκτιμήσεως που έχουν τα κράτη μέλη [32].

93. Πάντως, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία διατάξεων που αφορούν την έννοια της «προσβολής δικαιώματος» η οποία αντανακλά τις έννοιες που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 9, παράγραφος 2, της Συμβάσεως του Aarhus, το εν λόγω περιθώριο εκτιμήσεως δεν είναι απόλυτο [33]. Πραγματικά, το άρθρο 9, παράγραφος 2, της Συμβάσεως του Aarhus οριοθετεί το περιθώριο εκτιμήσεως που τα κράτη μέλη έχουν κατά τον καθορισμό των προϋποθέσεων ασκήσεως προσφυγής, στο μέτρο που η εν λόγω διάταξη έχει ως σκοπό να παράσχει «ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη» [34]. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι διατάξεις σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη δεν πρέπει να ερμηνεύονται στενά [35].

94. Το γεγονός ότι η αναφορά στον σκοπό της «ευρείας προσβάσεως στη δικαιοσύνη» δεν αναπαρήχθη κατά λέξη στο άρθρο 12, παράγραφος 1, της ΟΠΕ δεν οδηγεί, κατά τη γνώμη μου, σε διαφορετικό συμπέρασμα. Πραγματικά, οι εκτιμήσεις που εκτίθενται στα σημεία 84 έως 86 των παρουσών προτάσεων ισχύουν επίσης για την ερμηνεία του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της ΟΠΕ.

32 — Βλ., κατ' αναλογίαν, αποφάσεις της 12ης Μαΐου 2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen (C-115/09, EU:C:2011:289, σκέψη 55)· της 7ης Νοεμβρίου 2013, Gemeinde Altrip κ.λπ. (C-72/12, EU:C:2013:712, σκέψη 50), και της 16ης Απριλίου 2015, Gruber (C-570/13, EU:C:2015:231, σκέψη 38). Βλ. επίσης, υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-137/14, EU:C:2015:683, σκέψεις 32 και 33).

33 — Απόφαση της 16ης Απριλίου 2015, Gruber (C-570/13, EU:C:2015:231, σκέψη 39).

34 — Βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK (C-243/15, EU:C:2016:838, σκέψη 58).

35 — Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Απριλίου 2015, Gruber (C-570/13, EU:C:2015:231, σκέψη 40).

95. Ως εκ τούτου, συμφωνώ με την Επιτροπή: το περιθώριο εκτιμήσεως που καταλείπεται στα κράτη μέλη όσον αφορά το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, δεν έχει την έννοια ότι επιτρέπει τον αποκλεισμό ολόκληρων ομάδων δικαιούχων από την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχονται από τα άρθρα 12 και 13 της ΟΠΕ. Η παραπομπή στο εθνικό δίκαιο για τον καθορισμό της «προσβολής δικαιώματος» παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να θεσπίζουν δικονομικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για τον ορισμό της εν λόγω έννοιας [36]. Πάντως, ο καθορισμός των προϋποθέσεων είναι εντελώς διαφορετικός από τη θέσπιση εξαιρέσεων ως προς ολόκληρες ομάδες προσώπων τα δικαιώματα των οποίων είναι πολύ πιθανό να προσβληθούν [37].

96. Τα προαναφερθέντα ισχύουν ως προς τους κατέχοντες δικαιώματα αλιείας όσον αφορά την περιβαλλοντική ζημία των υδάτων. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο στην παρούσα υπόθεση, καθώς ο προσφεύγων διευκρίνισε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι είναι κάτοχος αποκλειστικού δικαιώματος αλιείας στην περιοχή την οποία αφορά η προσφυγή του.

V – **Πρόταση**

97. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Verwaltungsgerichtshof (διοικητικού δικαστηρίου, Αυστρία) ως εξής:

1) Η οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, έχει εφαρμογή επί περιβαλλοντικής ζημίας των υδάτων που προκλήθηκε κατά τη συνεχιζόμενη λειτουργία εγκαταστάσεως από γεγονός ή ατύχημα που επήλθε μετά την ημερομηνία την οποία αναφέρει το άρθρο 19, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, ακόμη και αν η εν λόγω εγκατάσταση αδειοδοτήθηκε και τέθηκε σε λειτουργία πριν από την εν λόγω ημερομηνία.

2) Αντιβαίνει στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της οδηγίας 2004/35 εθνική διάταξη η οποία γενικώς και αυτομάτως εξαιρεί από την έννοια της περιβαλλοντικής ζημίας οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή ποσοτική κατάσταση ή το οικολογικό δυναμικό των συγκεκριμένων υδάτων, όταν η εν λόγω ζημία καλύπτεται από άδεια χορηγηθείσα σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

3) Το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της οδηγίας 2004/35 έχει την έννοια ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί η συνδρομή «περιβαλλοντικής ζημίας», το εθνικό δικαστήριο δεν είναι υποχρεωμένο να προβεί σε άμεση εφαρμογή των κριτηρίων του άρθρου 4, παράγραφος 7, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσεως στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, ελλείψει σχετικού ελέγχου από τις αρμόδιες αρχές βάσει της οδηγίας 2000/60.

4) Αντιβαίνει στα άρθρα 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, και 13, της οδηγίας 2004/35 εθνική διάταξη η οποία δεν επιτρέπει στους κατόχους δικαιωμάτων αλιείας να κινήσουν διαδικασίες προσφυγής κατά την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας 2004/35 σχετικά με περιβαλλοντική ζημία, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο β′, της εν λόγω οδηγίας.

36 — Βλ. παραδείγματος χάριν, αποφάσεις της 7ης Νοεμβρίου 2013, Gemeinde Altrip κ.λπ. (C-72/12, EU:C:2013:712, σκέψεις 50 επ.), και της 12ης Μαΐου 2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen (C-115/09, EU:C:2011:289, σκέψη 45), σχετικά με την ερμηνεία της έννοιας «προσβολή δικαιώματος» κατά το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 1985, L 175, σ. 40) (νυν άρθρο 11 της οδηγίας 2011/92). Βλ., επίσης, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-137/14, EU:C:2015:683, σκέψεις 30 έως 35).

37 — Βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 16ης Απριλίου 2015, Gruber (C-570/13, EU:C:2015:231, σκέψεις 42 επ.).